

**แนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1**
**The Guidelines on Development of School Based Management for School
Under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office 1**

ณปภัช เศรษฐนันท์¹,
อำนาจ ชนะวงษ์² และ เสถียร เหล่าประเสริฐ³
วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย^{1,2,3}
Napapach Settanant¹,
Amnaj Chanawongse² and Sathian Laoprasert³
College of Asian Scholars^{1,2,3}
Corresponding Author, Email: pupil2415@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยทั้งหมดจำนวน 336 คน คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 24 คน และครูผู้สอนจำนวน 312 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตอบสองคู่ (Dual response format) ชนิด 5 ระดับ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNImodified) ในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัจจุบันของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น

* ได้รับบทความ: 10 มิถุนายน 2568; แก้ไขบทความ: 15 มิถุนายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 17 พฤศจิกายน 2568

เขต 1 โดยภาพรวม มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น $PNI_{modified} = 0.42$ เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ด้านการตรวจสอบและถ่วงดุล มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการพัฒนาทั้งระบบ ด้านการมีส่วนร่วม มี และด้านการบริหารจัดการตนเอง

2) แนวทางการพัฒนาพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน มีทั้งหมด 18 แนวทาง และผลการความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยภาพรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารโรงเรียน; โรงเรียนเป็นฐาน; แนวทางการพัฒนา

Abstract

This research aimed to: 1) study the current conditions, desired conditions, and needs for school-based management in schools; and 2) explore development guidelines for school-based management in schools under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 1. The sample consisted of 336 participants: 24 school administrators and 312 teachers under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 1. The research instruments included a dual-response format questionnaire with a 5-point rating scale, a structured interview form, and tools for assessing appropriateness and feasibility. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) to prioritize the needs.

The findings revealed that:

1) the overall and aspect-specific current conditions of school-based management were at a moderate level, whereas the desired conditions were rated at the highest level. The overall $PNI_{modified}$ score for the developmental needs of school-based management was .42. When ranked by aspect, the highest priority need was accountability and checks and balances, followed by decentralization, system-wide development, participation, and self-management.

2) There were 18 proposed guidelines for developing school-based management. The assessment of appropriateness and feasibility showed that, overall, both were rated at the highest level.

Keywords: School administration; School-based Management; Development Guidelines

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกส่งผลให้การจัดการศึกษาทั่วโลกต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศและเพื่อปลูกฝังแนวความคิด ให้กับเด็กและเยาวชนของชาติเป็นตัวแปรสำคัญของสมรรถนะและความสามารถในการแข่งขันระยะยาว ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญ โดยการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในหลายภาคส่วนเพื่อส่งเสริมให้ทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) จากนโยบายในการปฏิรูปการศึกษาที่รัฐบาลมุ่งเน้นให้ประชากรมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management: SBM) เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจการบริหารจากส่วนกลางไปยังโรงเรียน โดยมุ่งหมายให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวทางนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในหลายแง่มุม ประการแรก การบริหารลักษณะนี้ช่วยให้โรงเรียนสามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของนักเรียนและชุมชนในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1 พัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพผู้บริหารและครูในโรงเรียน จึงใช้การประเมินสมรรถนะและผลงานตามสภาพจริงเพื่อการพัฒนาศักยภาพ ใช้การแข่งขันทักษะนักเรียนในการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพครูในโรงเรียน ในการดำเนินการของเขตพื้นที่การศึกษา จากการศึกษาค้นคว้าการบริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) ที่มีลักษณะการบริหารงานที่จำเป็นต่อการบริหารงานในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา โดยประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ คือ การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การบริหารตนเอง และความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550)

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน นี่เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการศึกษาปฏิรูปการศึกษากับการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษามีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบมีความเป็นอิสระและคล่องตัวในการตัดสินใจ ทำให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพมากที่สุด มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การบริหารโรงเรียนมีการปฏิบัติงานที่ต้องเป็นไปตามนโยบาย ต้องคอยอำนาจการสั่งการ ส่งผลให้การบริหารงานเกิดความล่าช้า การสั่งการที่ไม่ตรงตามบริบทการทำงานเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงาน โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของโรงเรียนแต่ละแห่ง การนำหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานยังไม่ได้ปฏิบัติอย่างเต็มที่ในแต่ละด้าน หรือนำหลักการมาใช้อย่างถูกต้อง ระดับคุณภาพ ประสิทธิภาพประสิทธิผลของการจัดการศึกษา ในแต่ละด้านผู้บริหารต้องมีการพัฒนา แก้ไขกระบวนการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (รัตนภรณ์ คาเผ่า, 2558)

จากเหตุผลดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อนำผลจากการวิจัยในครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการบริหารโรงเรียนให้กับโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เพื่อเป็นไปในทางที่ดีมีประสิทธิภาพทางการบริหารงานในโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน รวมทั้งสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

โดยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวนทั้งสิ้น 1,916 คน จาก 150 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 150 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,766 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 336 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 24 คน และครูผู้สอน จำนวน 312 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) แบ่งเป็นระดับการประเมิน 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert Scale) ตามแนวทางของบุญชม ศรีสะอาด (2560) ดังนี้

- 5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80–1.00
2. วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Item–Total Correlation) พบว่าข้อคำถามมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.40 ขึ้นไป โดยสภาพปัจจุบันมีค่าอยู่ระหว่าง 0.461–0.867 และสภาพที่พึงประสงค์มีค่าอยู่ระหว่าง 0.435–0.882
3. วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) พบว่า แบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.852 และแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.852

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 จากนั้นจัดส่งแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ โดยใช้ Google Form ผ่าน QR Code ให้แก่กลุ่มตัวอย่างทุกคน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยการแจกแจงความถี่และร้อยละ
2. วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560)
3. วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นโดยใช้ดัชนี PNI_{modified} ตามแนวคิดของนางลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช

ระยะที่ 2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งพัฒนาจากผลการศึกษาระยะที่ 1 เพื่อนำประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นสูงมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนา

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

นำร่างแบบสัมภาษณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้วิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตามแนวคิดของ Rovinelli และ Hambleton

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากคณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย และดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ โดยใช้การจดบันทึก การบันทึกเสียง และการถ่ายภาพประกอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนา โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลผลตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน การจัดลำดับความต้องการจำเป็นโดยรวม และรายด้าน

องค์ประกอบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของโรงเรียน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการ จำเป็น	
	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	$\bar{x}$	S.D.	แปลความ	PNI _{modified}	ลำดับ
1. ด้านการกระจายอำนาจ	2.89	0.84	ปานกลาง	4.13	0.66	มาก	0.43	2
2. ด้านการมีส่วนร่วม	2.99	0.82	ปานกลาง	4.21	0.62	มากที่สุด	0.41	4
3. ด้านการบริหารจัดการตนเอง	3.03	0.78	ปานกลาง	4.18	0.63	มาก	0.38	5
4. ด้านการตรวจสอบและถ่วงดุล	2.94	0.78	ปานกลาง	4.23	0.61	มากที่สุด	0.44	1
5. ด้านการพัฒนาทั้งระบบ	3.00	0.74	ปานกลาง	4.25	0.60	มากที่สุด	0.42	3
6. ด้านความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้	2.97	0.77	ปานกลาง	4.27	0.60	มากที่สุด	0.44	1
รวม	2.97	0.79	ปานกลาง	4.21	0.62	มากที่สุด	0.42	-

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของแนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน และการจัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยรวมและรายด้าน พบว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1 สภาพปัจจุบัน โดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ($\bar{x} = 2.97$, S.D. = 0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ($\bar{x} = 3.03$, S.D. = 0.78) รองลงมา ด้านการพัฒนาทั้งระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.00$, S.D. = 0.74) ด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 2.99$, S.D. = 0.82) ด้านความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 2.97$, S.D. = 0.77) ด้านการตรวจสอบและถ่วงดุล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 2.94$, S.D. = 0.77) และด้านการกระจายอำนาจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 2.89$, S.D. = 0.84) ตามลำดับ สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = 0.60) รองลงมา ด้านการพัฒนาทั้งระบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.25$, S.D. = 0.60) ด้านการตรวจสอบและถ่วงดุล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

($\bar{x} = 4.23$, S.D. = 0.61) ด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.62) ด้านการบริหารจัดการตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.18$, S.D. = 0.63) และด้านการกระจายอำนาจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.13$, S.D. = 0.66) ตามลำดับ การประเมินความต้องการจำเป็น โดยรวม มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified} = 0.42) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ด้านการตรวจสอบและถ่วงดุล มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด (PNI_{modified} = 0.44) รองลงมาด้านการกระจายอำนาจ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเท่ากันเท่ากับ (PNI_{modified} = 0.43) ด้านการพัฒนาทั้งระบบ มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเท่ากัน เท่ากับ (PNI_{modified} = 0.42) ด้านการมีส่วนร่วม มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเท่ากัน เท่ากับ (PNI_{modified} = 0.41) และด้านการบริหารจัดการตนเอง มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified} = 0.38) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน

ข้อ	แนวทางในการพัฒนาทักษะ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของโรงเรียน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้		
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านที่ 1 การกระจายอำนาจ							
1	การเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม	4.33	0.67	มากที่สุด	4.33	0.67	มากที่สุด
2	การบริหารงบประมาณที่โปร่งใส และตรวจสอบได้	4.11	0.57	มาก	4.00	0.47	มาก
3	การประเมินผลการบริหารที่หลากหลาย และมีความครอบคลุม	4.44	0.50	มากที่สุด	4.11	0.74	มาก
ด้านที่ 2 การมีส่วนร่วม							
4	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครอง และชุมชนอย่างหลากหลาย	4.22	0.79	มากที่สุด	4.22	0.63	มากที่สุด
5	การสร้างควมไว้วางใจและความสัมพันธ์ ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน	4.11	0.31	มาก	4.11	0.74	มาก
6	การสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของร่วม และความภาคภูมิใจในโรงเรียน	4.22	0.79	มากที่สุด	4.22	0.79	มากที่สุด

ด้านที่ 3 การบริหารจัดการตนเอง							
7	การให้ความอิสระในการจัดการงบประมาณและทรัพยากร	4.11	0.57	มาก	4.11	0.57	มาก
8	การกระจายอำนาจให้กับครูและบุคลากรในโรงเรียน	4.22	0.79	มากที่สุด	4.33	0.67	มากที่สุด
9	การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นและมีความยืดหยุ่น	4.11	0.57	มาก	4.33	0.67	มากที่สุด
ด้านที่ 4 ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้							
10	พัฒนาระบบติดตามและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี	4.33	0.67	มากที่สุด	4.11	0.31	มาก
11	สร้างระบบตรวจสอบและเชื่อมโยงข้อมูลอย่างครบถ้วน	4.11	0.87	มาก	3.78	0.79	มาก
12	ส่งเสริมวัฒนธรรมความรับผิดชอบและการประเมินผลแบบมีส่วนร่วม	4.11	0.57	มาก	4.22	0.63	มากที่สุด
ด้านที่ 5 การตรวจสอบและถ่วงดุล							
13	พัฒนาระบบตรวจสอบภายในให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นกลาง	4.33	0.67	มากที่สุด	4.33	0.82	มากที่สุด
14	เสริมบทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาให้มีความรู้และไม่แทรกแซงวิชาการ	4.44	0.68	มากที่สุด	4.44	0.68	มากที่สุด
15	พัฒนาองค์กรให้มีวัฒนธรรมความโปร่งใสและกลไกป้องกันความขัดแย้ง	4.22	0.63	มากที่สุด	4.22	0.63	มากที่สุด
ด้านที่ 6 การพัฒนาทั้งระบบ							
16	จัดทำแผนกลยุทธ์พัฒนาโรงเรียน	4.11	0.74	มาก	4.11	0.74	มาก
17	ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.33	0.47	มากที่สุด	4.33	0.47	มากที่สุด
18	นำพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเต็มที่	4.00	0.47	มาก	4.00	0.47	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด		4.22	0.63	มากที่สุด	4.19	0.64	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1 มีทั้งหมด 6 ด้าน 18 แนวทาง มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 1 โดยรวม ความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.63) อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.19$, S.D. = 0.64) อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.97$) แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนในสังกัดยังมีข้อจำกัดในการดำเนินงานตามแนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งในด้านการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการตนเอง ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะการบริหารที่ยังคงพึ่งพาการตัดสินใจจากส่วนกลางในบางประเด็น ส่งผลให้การดำเนินงานขาดความคล่องตัวและไม่สามารถตอบสนองต่อบริบทของโรงเรียนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของเกรลีย์ เกรมีย์ (2561) ที่พบว่าสภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในสถานศึกษายังอยู่ในระดับปานกลาง และจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

ในขณะที่ สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องการเห็นการบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ยึดหลักธรรมาภิบาล เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม และให้โรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้น ผลการวิจัยในประเด็นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเจนจิรา บุญตามทัน (2565) ที่ชี้ให้เห็นว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียน และเป็นแนวทางที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการศึกษามีความคาดหวังในระดับสูง

เมื่อพิจารณา ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) พบว่า โดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.42 ซึ่งอยู่ในระดับที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน แสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในหลายด้านของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยเฉพาะด้านการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม และระบบความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานจำเป็นต้องมีแนวทางที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเกรลีย์ เกรมีย์ (2561) ที่ระบุว่าค่าความต้องการจำเป็นเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1

ผลการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน พบว่า สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาได้ 6 ด้าน รวม 18 แนวทาง ซึ่งสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

2.1 ด้านการกระจายอำนาจ

การเปิดโอกาสให้ครู บุคลากร และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการบริหารจัดการโรงเรียน สะท้อนถึงการบริหารที่เน้นความเป็นอิสระของสถานศึกษาและความโปร่งใสในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดการกระจายอำนาจ ทำให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการด้านวิชาการงบประมาณ และบุคลากรได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของตนเอง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดและผลการศึกษาของเกรลี เกรมย์ (2561)

2.2 ด้านการมีส่วนร่วม

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและความไว้วางใจระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันนำไปสู่การสนับสนุนทรัพยากรและความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมณี โพนแพงพา (2562) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

2.3 ด้านการบริหารจัดการตนเอง

การให้อิสระแก่โรงเรียนในการบริหารงบประมาณ ทรัพยากร และการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น เป็นแนวทางที่ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ส่งผลให้โรงเรียนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกรลี เกรมย์ (2561)

2.4 ด้านความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้

การพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลที่โปร่งใส โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมความรับผิดชอบต่อความน่าเชื่อถือในการบริหารจัดการโรงเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาของมณี โพนแพงพา (2562)

2.5 ด้านการตรวจสอบและถ่วงดุล

การเสริมสร้างระบบตรวจสอบภายในและบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างชัดเจน เป็นกลไกสำคัญในการสร้างธรรมาภิบาลและความโปร่งใสในการบริหารโรงเรียน โดยเฉพาะในบริบทที่สังคมให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อองค์กรทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพิชา คงเจริญ (2563)

2.5 ด้านการพัฒนาทั้งระบบ

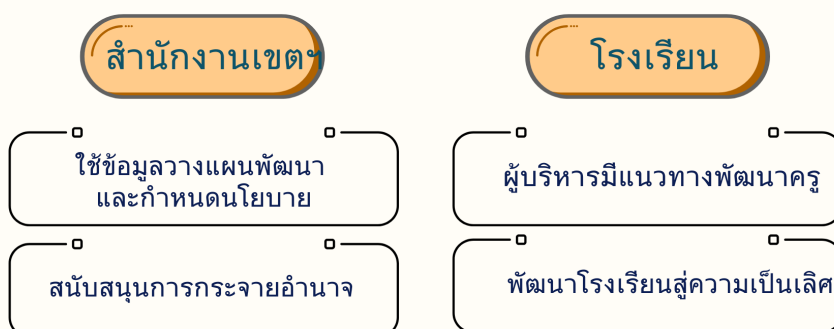
การจัดทำแผนกลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบ การบูรณาการเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา รวมถึงการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมณี โพนแพงพา (2562)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน เป็นรายด้านโดยเฉพาะด้านมีความต้องการด้านการตรวจสอบและถ่วงดุล ด้านความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ มีระดับความต้องการจำเป็นมาก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาได้ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง
2. ควรมีการวิจัยติดตามผลการนำสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของแนวทางการพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามผลการนำความรู้ ความเข้าใจและทักษะปฏิบัติการไปใช้อย่างคงทนและพัฒนาต่อไป
3. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างพัฒนาการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนเพื่อวางกรอบหรือกำหนดช่วงเวลาในการพัฒนาระยะสั้น

องค์ความรู้ใหม่

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). คู่มือการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษารักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ.
- เกวลี เกรมย์. (2561). การบริหารใช้โรงเรียนเป็นฐานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 17. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี).
- เจนจิรา บุญตามทัน. (2565). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2. วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 23(2), 278 - 287.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- มณี โพนแพงพา. (2562). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา.
- รัตนภรณ์ คาเผ่า. (2558). สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนขยายโอกาสกลุ่มโรงเรียนปง 2 อำเภอปง จังหวัดพะเยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา).
- สุพิชา คงเจริญ. (2563). การบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของเทศบาลเมืองหัวหิน. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารการศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.